

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

Cap. VIII. Schismatis inter Calvinianos Remonstrantes & contra
Remonstrantes orti, initium & decursus, An. 1567. Anno 1620.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

QUOMODO SCHISMA CALVINO-HOLLANDICUM CAPTUM, & PROPALATUM SIT, & CONCURRENTIBUS UTRINQUE PARTIBUS XX. ANNIS SUSTENTATUM USQUE AD SYNODUM EORUM NATIONALEM & PRÆDATORIAM DORDRACI CELEBRATAM.

CAPUT VIII.

- I. Initium Schismatis Calvino-Hollandici inter Remonstrantes & Contra-Remonstrantes.
- II. Progressus eius ab An. 1605. ad 1609.
- III. Secuta ab An. 1609. ad An. 1618. quo Synodus Dordracena indicta fuit.
- IV. Acta in Synodo Dordracena.
- V. Secuta post Synodum eandem.
- VI. Epilogus libri noni.

ANno 1597. in Confœderatis seu Hollandicis Provincijs Statuum inter Ministros verbi Reformatos, gliscens dissensio de aliquot doctrinæ Christianæ capitibus, ex animis per linguas & calamos in publicum erupit; quæ eâdem operâ Ecclesiæ Romanæ sub SS. PP. & Cœciliorum sanctorum unanimi consensu ac traditione coherentis felicitatem, & eorum qui ab ea desciverunt, & sub Reformatorum nomine, se in unum corpus redigere laborant, infelicitatem indicavit. Ea dissensio in hunc modum orta est ex ipsorummet doctrina.

Erant Anno dicto in Hollandia Ministri verborum excellentiores Caspar Coolhaffius Lugduni Batavorum; Hermannus Herbertus Dordraci ac Goudæ ac Cornelius Wiggerus Hornæ & alij alibi qui consideratis sententijs Calvinianorum Ministrorum fratrum suorum, quos habebant. De prædestinatione Dei circa Homines, & qua inde pendent tum Redemptionis vel universaliæ, vel ad certos homines astrictione, tum gratia Divina auxilijs, conversioneque aut Iustificatione Hominum, ac denique perseverantia Fidelium in fide, animadvertent, tam lumine naturæ quam sacrarum literarum ductu, multa in ijs sententijs impia & blasphema & alystata contineri, quibus docendis & suam & aliorum conscientiam iudicabant inquinari, & ided apud se sensim

statuerunt eiusmodi profanis doctrinis opponendam esse saniozem doctrinam. Potro impia doctrina Fratrum suorum; (quorum autesignanus fuit Gomarus tunc Professor Leydenfis, atque Gronigenfis Minister, à quo Gomaristæ dicti sunt) in r. 2. 3. 6. 7. Capitibus huius libri satis perspicue explicata est.

Ad Rerum gestarum seriem enarrandam in hoc schismate pergo: nempe, quod cum Melior illa, & melius sentiens suo iudicio; Calvinianorum parte Remonstrantes ferre non posset impiam Fratrum suorum doctrinam, & inter docendum scribédumque aliter tam Divinæ prædestinationis ordinem, quam quæ illi connexa sunt explicaret, etiam argumenta tum adversus Authores impios, & Confessionem Belgicam ac Catechismum formaret non invalida, bilis æterorum Ministrorum & zelus eorum, uti fieri solet *Inter Superbos & sine Iudice dissentientes*, adversum eos concitatus est. Itaque ab adversarijs Contra-Remonstrantibus in concionibus agitari, & Synodis provincialibus affigi cæperunt. (A) Coolhaffius in Synodo Middelburgensi Reformatorum, Herbertus in synodis Hollandiæ Australis, Wiggerus in synodis quibusdam Borealis Hollandiæ est oppressus civili magis potestate & multitudine adversariorum, quam uti oportebat, scripturarum vel argumentorum pondere. Verum tamen cum authoribus oppressis causa eorundem minimè est oppressa, siquidem Jacobus Arminius vir sedatiore, æquiore & acri præ fratribus iudicio Minister Amstelodamensis ad eandem sustentandam accessit, usulq; libris Catholicorū Doctorū, qui eam materiã solidissime pertractarunt, argumenta & rationes ex eis mutuat^o cætera Reformatorū dogmata intacta relinquens, Prædestinationis & c. cœnexusorum dogmatum spheram aggressus, Calvinij, Zanchij, Beza, Mattyris & similia Rigidorum absolute Prædestinationum sententias explosit. Invenit etiam hic mox adversarios suos Symmystas, Amstelodami; sed & invenit Synergos imprimis Joannem Utenbogardum, Adrianum Borrium aliosque Theologiæ Reformatæ Lugduni Bat. Sectatores, quorum ope suffultus Arminius ad Collationem subinde & inter alios etiam Franciscum Junium Doctorem Calvinianum Lugduni Batavorum provocavit, Adeoque excelluit ut cum Anno

Ddd 1602.

a Acta Synodi Dordracena in prefat.

1602. 28. Aug. idem Iunius esse defunctus Utenborgardi opera & Commendatione Arminius ei in professione Theologiae sit à Curatoribus Academiae illius surrogatus. Inuidebant quidam Ministri ceteri Arminio eam praelationem, & quantum in ipsis fuit obnixi sunt, sed nihil efficientes hominem sibi praefecti solum doluerunt. Ipse coactus à Symmystis, ut instituta prius cum D. Francisco Gomaro de praecipuis doctrinae capitibus collatione pro Doctoratus gradu obtinendo, ut Gomarista narrat, promitteret se singulares opiniones suas non disseminaturum An. 1603. 6 & 7. Maij damnatis etiam Pelagianorum erroribus & SS. PP. Augustini &c. qui contra Pelagium scripserunt, laudatis sententijs Cathedram Doctoralē Lugdunā conscendit, promorus ab ipso met. Francisco Gomaro, quemadmodum Lutherus olim a Carolostadio, à quo, uti Lutherus longe abijt, ita & Arminius a Gomaro, tam doctrina quam instituto Porro Arminius in Cathedra collocatus ita se sub initia gessit, uti Calvinista solent, nempe tegere mentem, dissimulare, tempus expectare, idcirco sententijs tam his quam alijs, uti fors ferebat, cum praesidebat, defendendis operam impendit etiam contrarijs, sed explicatione, vel usu ambiguo vocum suis, & ad suam mentem detortis, uti Gomarista queruntur. At hos vicissim Arminiani inculant, quod mentem suam, continuo, ne populo innotescat, occultent, certi se manibus matrum, quarum dilectissimas proles, excunis, etiam baptizatas, ad damnationem relegant, tanquam quosdam Novos Pertheos esse discerpandos. Quicquid vero horum sit, Calvinistis se mutuo fallere, ex principijs Reformationis suae est usitatum. Veruntamen Arminius pedetentim veritatem ob oculos ponere auditoribus, & argumentorum è Catholicis haustam vim stringere, & ostentare uti suum dogma aggressus, adversarios, exultante auditorum suorum numero, premebat. Ita enim inter haereticos Nostri Tēporis comparatum est, ut cum soli fidei, neglecta caritate, omnem tribuant sanctorum nomina, egregie se mutuo depectant, & fratrem de fratre manus suas reportantem læto celestinate excipere aveant. Studio disputandi addebat Arminius consilium aliud (quod à Calvino valde usurpatum est) nempe libros manu scriptos, Catholicorum suppresso nomine vel titulo, de Controversijs suggerere, ac legendos tradere, inter quos Gomari-

sta etiam Societatis Jesu Doctores fuisse queruntur, nempe Suarezium, quem tunc de Gratia auxilijs Apostolicae sedis mandato nefas erat excudi. Hunc alios, suis Auditoribus suggestisse queruntur adversarij Arminij, de quo etiam adducitur quod de Zacharia Ursino, Catechismi Meidelbergensis authore, Calvinoque ipso, ac eiusdem sententiae hominibus contemptim (& sane merebantur) sit saepe locutus, atque eorum argumenta de predestinatione Catholicorum more eluserit, irriseritque, asserendo se multa habere consideratione dignissima annotata in Reformatione doctrinae Catechesin aequae ac Confessionem Hollandicam, quae aliquando Synodo essent exhibenda. Cum igitur huiusce modis multos Auditorum suae sententiae amantes effecisset, & ij vel ad ministerium verbi, vel professionem in scholis accessissent gnauiter doctrinae ejus sodalitati insistebant, & adversam partem Gomaristicā exagitabant. Id Hollandiae Ministri adversarij eorū, qui magis bruta sequebatur doctrinā de predestinatione intellegētes in toto consilio deputarunt ad Arminium legatos, qui ei rumores de ipso eiusque doctrina ipsos exponerent, & sollicitudinem suam sub nomine pulchro Ecclesiarum ostenderent & rogarent, ut si quid in recepta nuper Hollandorum Religionis desideraret doctrina, id sincerè suis Fratribus exponeret, quo aut ipsi per collationem, aut per synodum super ijs quae vellent, satisfaceret, quibus ille quae videbantur responderet, & collatione, tanquam cum deputatis habenda, superferret. Jam dudum enim nihil Sanctum aut Christianae Caritati congruum, adversus se suaeque sententiae assertores, moliri eos senserat, sed vel dolis, vel vicium venire sibi resistentes, ipsis esse destinatis, quorum ab hominum Colloquijs quanto quis magis secreverit se, tanto securiorem se certo effecit.

II. Serpebant interim & in scholis & in foro, & in transtris & pristinis vulgè disceptationes, de predestinatione, de Gratia, de libero arbitrio, de perseverantia, & Christi Domini satisfaciendi modo, ita ut Anno 1605. 28. Julij à Consule Urbis Leydenfis Phazdone & Paulo Merula Historiarum professore, uti Gomarista narrat, moneretur, animum induceret cum collegis suis coram presbyteris Ecclesiae Leydenfis confectre, quod ille ut pote maior doctiorque otiosum esse ratus est, omisitque, ob quem contemptum superbi illi seculo.

do inflammati, literis & dictis Arminium & ei ad dictos traducere passim ceperunt, effeceruntque ut in Arminium imbres querelatum vadique depluerent. Itaque ad querelas aliarum synodorum eodē Anno imprimis Dordrechtianæ classis, in Roterdamensi synodo 30. Augusti collectæ, accessit querela, quæ ad cavendum in doctrina Calvinianorum Rigidorum turbas, uti præferebat, revera ut vinceret, 8. Nouemb. decreuit ut omnes pastores tum *Confessioni Belgicarum Ecclesiarum tum Catechesi Palatina* subscribere, quod multirecurant. Ipsi etiam Academia Leydenis curatores accusatoribus Arminij & 19. articulos, de quibus querebantur disceptari, offerentibus, synodum Nationalem, breui indicendam responderunt. Valde increuit hinc sollicitudo Gomariitarum, qui apud Generales statuum supplicarunt 26. Nouemb. ut Nationalis tandem synodus, diu expectata iudicaretur. Generales vero statuum declararunt ordines omnes iam pridem in eiusmodi synodum consensisse magno consensu atque ut secundum quarundam Provinciarum postulatam, in eâ fieret *Revisio Confessionis Belgicæ & Catechismi Palatini*, esse in consensus sui litteris postulatam, tanquam consentiendi conditionem. Hoc nuntio accepto omnia in synodum, tantum cruciati fuerunt mentione eiusmodi *Revisionis*, in qua scirent sua recens subintroducenda & blasphemæ doctrinæ principia, quæ iam stabilita rebantur, ad cunas & ad incudem esse revocanda. verbo *tremor gelidusque cucurrit cuncta per ossa pavor*. Tricatum est itaque multis inter Genera es statuum & deputatos à Gomariitis Anno 1606. usque in Augustum ne eiusmodi *Revisionis* mentio litteris de convocanda Synodo infereretur. At cum mens illo Australium Hollandorum Synodus instaret Goringhemij celebranda, in ea postulatam fuit à congregatis ibi Ministris, ut qui *animadversiones in Catechesin, & Confessionem* annotatas, uti ferebatur, haberent, eas *Classibus*, si pastores essent, & si professores *Deputatis* Ecclesiarum exhiberent, ut ea ratione ipsis ante synodum Nationalem satisficeret per classes, vel demum synodo Nationali proponerentur. Spectabant in hoc decreto Gomariitæ, ut fundum Arminianorum exhaurirent & ad eorum argumenta dissolucenda, oppugnan-

damque sententiam se possent præparare, sed Arminiani cautiore, arbitant; se sicut Animadversiones tam in Confessionem quam Catechesin in tempore prolaturus. Interim Anno 1607. 23. Maij evocantur à Generalibus statuum ex singulis provincijs Theologi, ut de Tempore, Loco & materia modoque synodi habendæ cum eis deliberaretur. Estque deliberatum, ac unanimiter ab evocatis, inter quos & Arminius erat & Gomarus tunc conclusum est, placere ut initio futuræ synodis præscriberetur & quidem Ultrajecti in eaque ageretur *de Gravaminibus Ecclesiarum*. Quatuor autem Ministri cum 1. senioribus vel Doctoribus singulis synodis particularibus ad eam mitterentur atque ut *Deputati* eiusmodi seu *missis* definiendi potestas concederetur. Normam iudicando *Scripturam Sacram esse debere, convocandos esse etiam Belgas extra Belgium degentes & à Generalibus statuum esse rogandos qui ordini præsent;* Et in his quidem conveniebant evocati, at in alijs quibusdam conveniri non potuit, nempe *quid pro definitiva sententia foret habendum, Deputatorumne ad synodum, an & Deputantium consensus.* 2. *De Deputatorum potestate, si dissentirent, differrentue consensus.* 3. *De Revisione Confessionis & Catechismi Heidelbergensis, in litteris convocatoriis exprimenda omittendaue.* nam Gomariitæ horrebant non solum *revisionem* suæ subintroducenda in Belgium doctrinæ Fatalis, sed etiam ipsum nomen *Revisionis*, quo arbitrabantur sese veluti fulmine affatos cremari. Vnde iam tum apparebat, quæ concordia synodus ea esset celebranda, de qua tali dissensione in præliminarijs disceptaretur, itaque hæc ipsa discordia synodum, priusquam esset, infecit, & moras novas, ne cito fieret obiecit, maxime ea quam dixi mentio *Revisionis*, ad quam exhorrescebant plerique ministri tanquam ad causam dicendam in Iudicio. Ex eo tempore Gomariitæ Arminium & socios eius persequi, & ei insidias tendere ceperunt; maxime cum ille dicitur securus Paulum civem Romanum se non istis, sed ordinibus Generalibus obnoxium esse in reddenda ratione. Causisque ob quas *Revisio* necessaria videretur. Exprimere tamen rationes illas tentarunt adversarij eius magnis moliminibus. Ac 1. orantur Ordines Hollandiæ & Frisiæ occidentis, ut ex synodis Australis & Borealis unam constare liceret, ad difficultates tollendas, sed id quo minus

confestim fieret, impediabant Consilia Reipublicæ quæ tunc de Inducijs cum Rege Hispaniarum faciendis tractabantur, urgentia. Acta sunt hæc circa 14. Septembris & Arminius Anno 1608. 30. Aprilis libello supplice impetravit ab Ordinibus, ut causæ suæ & Gomari cognoscerentur coram Supremæ Curie Cōsiliarijs, & non Ministris verborum sibi ad mortē infaustā. Pessimè habuit id rursum miseros Ministros, qui sibi in Ecclesiasticæ iudicium deberi censebant, & eo pacto statuerunt viam novo, deinde in Hollandia, nato schismati, de potestate Magistratus Civilis in Ecclesia, de quo postea sermo erit. Itaque supplicarunt & illi Ordinibus Hollandiæ & Frisiæ 14. Maij, ut in Synodo Provinciali causa Ecclesiastica cognosceretur. Ordines vero media via incedentes, utrique parti satisfacere rati sunt, si cognosceretur coram Curia Suprema. causa Arminij & Gomari, iudicium vero deferretur Synodo. Itaque ad collationem inter Gomarum & Arminium tandem devenit apud supremam Curiam Hagæ, ubi iterum lis oborta est Actoris partes subterfugiente Gomaro, recusante Gomaro partes Actoris exclamabat, *mirari se quandoquidem de Heterodoxia sua varij rumores sparsissent, Et iā omnes Ecclesias pervassissent, incendium que à se excitatum ipsa Ecclesia, secta superare criminarentur neminem reperiri, qui accusationem instituere audeat.* Hac gloriatione demum extractus est ad partes Actoris agendas Gomarus, qui ex autographo Arminij de Justificatione hominis asserta protulit, *iustitiam Christi non imputari hominibus in iustitiam, verum ipsam fidem seu To credere per gratiosam Dei acceptilationē, esse iustitiam nostram; qua corā Deo iustificemur qua assertio plane repugnat Catechismo Palatino, & illorum Calvinianorum sententiæ qui nihil in homine ullo boni, esse affirmant, sed omnia merum esse peccatum, adeo ut neque credere in Deum bonum sit opus, sed solus Deus sit bonus, & illius bonitate imputata homini, fiat homo bonus, si quis bonus censei debet. Stultissime sane & contra se ipsos docendo. Si enim imputari debet homini Iustitia Dei, ut quid fidem exigitis ab homine: si nite obsecro. Deum imputare, & nolite exigere ab homine aliquid, quod sit causa imputandi iustitiam.* Idcirco ad objecta Gomari tam fatua non fuit elinguis Arminius, sed & ille adversarium ur̄sit, adeo, ut Cōsiliarij Supremæ Curie qui collationi aderant, Ordinibus reculerint, *Controversias*

qua inter duos illos Doctores exorta sint, versari potissimū in Subtilioribus quibusdam de prædestinatione disputationibus, qua aut omitti, aut mutua tolerantia dissimulari possint. At Gomarus avidus honoris & victoriæ studio æstuans protestabatur dicens: *eas tanti esse momenti ut ipse cum Arminij sententia se diceret coram Deo comparere non audeo, quod ab Arminio multo melius & efficacius dicebatur, cum Gomari sententiæ de prædestinatione essent multis blasphemijs cooperta, & ab Ecclesia Catholica damnata: & porro dampnata Minabatur igitur Gomarus ut solent passionibus subiecti, & malæ causæ patroni, ostentans tumultus Civitatum & Provinciarum, nisi ex sua sententia statueretur; sed tunc nihil evicit. Unum illud statuerunt Ordines, ut utriusque scripta consignata in Suprema Curia conservarentur, nemini communicanda, quoad Synodus Nationalis celebraretur. Quæ res Gomaristarum factionem multo magis turbavit, cum tot machinis adhibitis nondum ex Arminianis extorquere potuissent, quid in Calviniana doctrina improbarent, metuerentque ne tota subverteretur, *Catechismo eorum & Confessione profligatis.* Itaque Gomaristarum deputati incessanter flagitabant synodum, vel Provincialem vel Nationalem, Ordines autem videntes passionibus æstuate Ministros, eosdem detinebant, ut ne quidem suas cōsuevas synodos celebrarent, cum tumultuum potius, quam sanæ doctrinæ seminata futura præviderent.*

Erat iam ætas Anno 1608. cum identidem flagitantibus Gomaristis, ut synodi fierent, Ordines 28. Junij responderunt quod proximo Octobri Synodum essent convocaturi Provincialem, Eo comperto Ministri Arminianis infausti, quasi iam tum iudicium subsellia occuparent, Arminianis iterum iterumque edixerunt, ut Considerationes suas singuli in singulis Classibus suis patefacerent, deferendas ad instantem Synodum, qua in re iniuriam manifestam irrogabant modestis Fratribus suis, quorum se Dictatores constituiebant illi ipsi qui nuper ab Ecclesia Catholica Tota, nec ab Apostolica Sede, nec Concilij Universis iudicari de se sinebant, prætextu libertatis Conscientiarum. Itaque Arminiani minime ad tam indignam tentatam cœci aut fatui in Fratribus suis Gomaristis desiderabant æquum iudicium, ut quod sibi nolent fieri alijs ne facerent, & rogabant filios Matris suæ ne pugnantem contra se: & meritissime quidem se.

se eorum iudicijs subtrahebant, & nihil eorum quæ atroces illi Dictatores mandabant iure suo prætenso expediebant. Vbi Octobris adfuit Maior synodus in 2. menses dilata est, & permillum est, vt suas particulares annuas synodos Ministri in vtraque Hollandia celebrarent, ea cautione ne Arminij causa, reserua Provinciali, in ijs tractaretur. Celebrata est Dordraci Synodus Hollandiæ Australis, & contra Ordinum iussum Arminij causa tractata est à furiosis Gomaristis & denuo decretum, vt considerationes suas Arminiani deferrent aduersariis suis, sub pœna Censuræ Ecclesiasticæ, in contumaces stringenda. Idè à Petro Bertio tunc Regente Theologici studij Leydæ esse postulandum. Sed aduersus illud euandum & prædicatorium decretum Arminiani ab Ordinibus litteras obtinuerunt 13. Octobris vt Considerationes suas, quas haberent, non ad Gomari factionem, sed ad ordines obsegnatas transmitterent, vt ad Synodum afferrentur. Academia vero deputatis à synodo flagitatoribus respondit: Gomarum nihil habere considerationum circa confessionem Belgicam aut Catechismum (quippe ex sua mente confarcinata) Arminium vero suo tempore scripto responsurum. Ipse vero Ordinibus exposuit Quid de Prædestinatione diuina, de gratia, de libero arbitrio hominis, de perseuerantia Sanctorum, de certitudine salutis, de perfectione hominis in hac vita, de Deitate filij Dei, de Iustificatione hominis coram Deo, alijsq; capitibus doctrinæ, Belgarum Reformatorum sentiret. allertus ab aduersa sua parte tradi de Prædestinatione doctrinæ quæ cum Dei natura, eius sapientia, iustitia & bonitate, cum natura hominis eiusque libero arbitrio cum opere creationis, cum natura vitæ mortisq; æternæ, peccati denique essentia pugnaret, quæque gratiam diuinam tollerent, Dei gloria minuens, hominumque salutis esset noxia, quæ Deum faceret peccati auctorem, dolorem de peccatis impediret, poenitentiam tollerent, omnem piam sollicitudinem exterminaret studium bone agendi minueret, ardorem precandis profugaret, desperationem pareret, Euangelium euerteret, Verbi Ministerio obesseret, postremo fundamentum omnis religionis euerteret. Neque sanè vanè ista dicebantur, Gomarus tamen tanquam letali ictu percussus. Dec. accusationem orsus, doctrinam Arminij aliter interpretari, & cum id frustra fieret, inde maximè imperere, quod Ministris alij, nampe aduersariis suis, toties rogatus & coactus, doctrinam suam copiam non faceret & cum Catholicis seu Papis maximè Iesuitis in prædestinationis negotio & annexis

ei sentiret. Idcirco ne quid Resp. Reformatæ detrimenti caperet, synodum Nationalem quoties opera Vtenbogardi &c. impeditam, omnino esse mandandam, vt remedium adhiberetur Iesuitæ & apostata multorum inuim descendit, sub hac

anno 1609 crebro à Gomaristis vexatus et erim, & monitus Arminius, vt suas in Belgiam doctrinam Considerationes promissas scripto comprehensas mitteret, qui 4. Aprilis per epistolam Respondit, se id dissulisse quod intellexisset Illust. Ordines Ministris mandasse, vt considerationes suas obsegnatas ad ipsos mitterent, idcirco se consilium mutasse, expectaturumque dum idem sibi quoque Academia professori mandetur. Regens quoque Collegij Theologici P. Bertrus ab eisdem monitus vt suas expromeret sine tergiversatione respondit, se in articulis de Iustificatione hominis coram Deo, de prædestinatione, de gratia, Dei & libero arbitrio, de perseuerantia, denique vera fidelium, diuersum ab Gomaristis sentire. Vnde multo vehementius percussus sunt Gomaristæ. Itaque animosiores paulo Arminiani, inter quos dicitur etiam Alemariæ se exercuisse præ cæteris Minister Adolphus Venator qui publice Arminianam in Ecclesia doctrinam tradebat. Ideo hunc Confestim eius aduersarij vt Pelagianum & Socinianum falso traducere ceperunt, & eum cum quibusdam à docendi munere suspendunt. Ille vero suspensionem illam floecipendens cum socijs apud Illust. Ordines questus mandatum impetrauit, quo eorum restitutum imperabatur mandabaturque inimicis eorum, vt non obstarent, restitutioni, qui ad conscientiam suam alyum recurrentes, id facere non possent responderunt & deprecati sunt humillime quasi atq; iterum synodum Nationalem urgere ceperunt, cuius cum nondum esset opportunitas, Nova collatio inter Gomarum & Arminium instituta est, assumptis à quavis parte quatuor Ministris, habenda coram ipso Ordinum Illustrium conuentu. Eam collationem è scribis excipi volebant; Ordines vero voce sola fieri, postea tamen scriptis comprehendendam esse ad iudicium synodi, conuenit. Erant inter Collatores ex parte Arminij assumptos Vtenbogardum Hagæ, Bortium Leydæ, Grevinckhoniū Roterdami Ministros, quatuor ante dictus Venator Alcinarianus, quem vt suspensum reuebant Gomaristæ. Ex parte Gomari verò fuerunt assumpti Aconius Schedamæ, Rolandus Amstelodami, Bogardus Harlemi, & Hommius Leydæ

Ministrelli. verum nihil illi aduersus Venatorem efficere potuerat, sua suspensione præsentia, qui olim ipsius Ecclesiæ Catholicæ veram censuram accipiendam docebant.

Initium collationis fuit factum de Iustificatio-
ne; An scilicet Fides quæ actus est, secundum gratiosum
Dei estimationem sit ipsa Iustitia, quæ coram Deo iusti-
ficamur? Deinde de Prædestinatione diuina, Tertio de
gratia Dei & cooperatione liberi arbitrij, ultimo de
Perseuerantia vera fidelium. De quibus solis cum
actum sit ea collatione, accidit vt deinde famo-
so nomine res, *Quinque controversi* articuli sint
nominati. Quam solide porro Arminius & eius
socij in hisce subtitulerint aduersus Gomaristas do-
cent Remonstrantium Acta parte. 2. in qua Armi-
niani proposuerunt, explicarunt & defenderunt
exactissime sententiam suam super quinque de
prædestinatione eique annexis capitibus, tot
scripturæ locis confirmata, & contrariæ sectæ cla-
ra confutatione stabilita, vt mirum sit, quomo-
do rationi suæ Gomaristæ satisfaciunt, nisi vo-
luntate sola pugnant, ostendentes factæ se
gratiæ Dei seu veritati posse resistere, quod fieri
posse verbo negabant, cum contra Gomaristæ senten-
tia, de iisdem capitibus nullo robore eiusmodi,
nisi Sophismatis & bruto multitudinis & pote-
statis secularis impetu fulciatur. Hæc præce-
sentur, vt tanto tetrior Gomaristarum appareat
victoria, quo Arminianos vi demum oppres-
erunt. Cum autem quinque discussis articulis
Ordinibus collationem abrupti placuisset 22 Au-
gusti, collatoribus imperarunt vt scripta sua de
controversijs oblata intra certum dierum nume-
rum custodia suæ submitterent, donec ea in Sy-
nodo discuterentur. At hæc collatione magis
Reformati Gomari partium turbati sunt & 16.
Septemb. iterum postularunt ab Ordinibus Sy-
nodum, in qua scirent se facile aduersarios op-
pressarios numero nondum auctos quibus Re-
sponsum est, convocaram iri Synodum cum Ale-
mariæ classis Ministri ex Illust. Ordinum man-
dato de Adolpho Venatore & adherentibus, in
certum suum admittendis, paruisent. Ne igitur
ea res moram faceret vltiorem à Gomari-
stis Deputati Alemariæ profecti, eum eius loci classe
egerunt de abdicatorum restitutione, Hæc in parte
paruit, & Venatore excluso, ob graues vt dice-
bat causas, cæteros admisit. Sed ea ratione nec Or-
dinibus nec Arminianis cum satisfecissent 5. Octo-

bris denuo ad recipiendum Venatorem compulsi
sunt, cum sensim infirmatus Arminius ex hac vita
19. Octob. decessit.

Arminio è vita sublato Gomaristæ, vt magno
aduersario liberati, spem certam sibi de reliquis
opprimendis faciebant, & Synodum rursus sol-
licitabant, quam eis Ordines addixerunt, cum
Alemariæ Classis eorum mandatis paruissè vide-
retur, vt decebat: quod cum pertinaces Goma-
ristæ recusarent, occasionem dederunt Arminia-
næ parti acriter ipsos, vt rebelles premendi & ar-
gumentis, quibus Spiritu resistere non possent,
fortius vrgendi, quæ in re multis scriptis & dictis
operam non ignauam collocarunt, pro vindican-
da Statuum & ordinum autoritate. Itaque Ann.
1610. eiusmodi turbis inchoatus ad 25. Maij de-
currit, cum Gomaristarum patientia pene fracta
fuit & pessundata, itaque potenter iterum Syno-
dum efflagitarunt. At dum id Ordines meditan-
tur, inter ipsos de modo conuocationis, & con-
vocandis cœptum est disceptari & ambigi, & non
solum Provincialis Synodus, sed & Mino-res an-
nuæ intermittendæ fuerunt, studio partium di-
uisa consensione, in Hierarchia, carente capi-
te seu Papa, Hac occasione Arminiani cum vici-
rent se excommunicatione & alijs indignis mo-
dis à suis Fratribus in Fide tractari, ipse inter se
corpus quoddam confluendum esse non inepte iu-
dicarunt, cum Gomaristas à Fide vera & religio-
ne & caritate excidisse sentirent. Nec multo
post, nimirum mense Iunio Hollandiæ & VVest-
Frisiæ ordinibus libellum supplicem, cui titulus
erat *Remonstrantia* obtulerunt, à quo eos qui-
dam *Remonstrantes* dictos fuisse contendunt. In
hac illi causam suam egerunt strenuè & perspicue
aduersus tenebras Gomaristarum, qui nec opi-
nionibus conuenirent, nec eandem illas ipsas,
quas fouebant in animis, producere in lucem au-
derent, de prædestinatione, de Gratia, Dei, &c.
adiunctis. Ne vero maior inter Ministro ex hoc
scripto concitaretur seditio, diligentissime Re-
monstrantia illa est occultata, & dum in locum
defuncti Arminij successor quaeritur, ecce tibi ad-
uersus Gomaristarum factionem, supplicesque li-
bellos & omnia vora, in Cathedram vacantem
Steinfurto, VVestphaliæ oppido Caluini acade-
mia celebrato, euocatur Conradus Vorstius,
homo audax, & sui sensus & Gomaristis suspe-
ctus, certe Socinianismi ab iisdem accusatus.

Legi-

Legationem obiit Vtenbogardus, quod cum Gomaristis fuisset compertum, inquieti homines iterum Ordines monere, & orare neis, velut vnguis in vlcus immitteretur, præsertim cum Academia Heidelbergensis (Gomari partium ea erat) aduersus Vorstium dixerit 26. August. luculentum testimonium Heterodoxiæ in doctrina de Deo eiusque attributis, nempe & quantum esse Deum & compositum & mutabilem, ab eo defendi &c. Hinc iterum disceptatio multa & commotio oborta est de Vorstij persona ad 18. Oct. circa quod tempus Vorstius aduenit & ab ordinibus auditus Steinfurtum rediit. Alia disceptatio eodem tempore oborta est ob personas examinandorum in Classibus pro cura animarum, cum iussu ordinum nemo à cura illa depelli debuit, qui se cum Arminianis sentire affirmaret, quæ res a 21. August. ad Nouemb. 21. cum importunitate Gomaristarum dum tractatur ab Ordinibus demum Collatio Hagæ Comitis decernitur instituenda super quinque controuersis articulis, inter Denos & Denos Ministros aut Doctores ex vtraque parte legendos. Hi Ann. 1611. ad 11. Martij conuenerunt, vbi iterum dissensio oborta est ex personis, qui de parte Gomari se ingerebant titulo Deputatorum ad futuram collationem. His igitur explosis multo maior de forma Collationis est oborta discordia, ita vt Ordines dispererentur animis. Arminiani latentes blasphemias Gomaristarum in apertum produci volebant, at illi occultabant obnixè, & vt expe-
dirent se specie quadam, profitebantur à se credi & doceri quod Deus neminem condemnaret, nec statuisset damnare quæquam, nisi iuste propter propria ipsius peccata. Sed in his simplicibus, vt videbatur Sermonibus, vitus occultum tenebant, nempe futura ex vi Reprobationis cuique obuentura peccata, quod cum Ordines non aduiterent, utcumque eis acquirerat tanquam ritè de blasphemia purgatis. Denique Festus Hommius fuit in ea collatione os Gomaristarum, Adrianus Borrius alijque per vices Arminianorum. Interca è VVestphalia redibat Conradus Vorstius quem ad 27. Aprilis audiendum in collatione decreuerunt Ordines, ex cuius audicione iterum dissensio alia oboritur dum Remonstrantes eum recipiendum ad Cathedram censent, Gomaristæ reiiciunt, & vtrique pertinaciter proposito insistunt vsque ad eundem inflexio iudicio dimissum, & paulo post Collationi finis impostus, nim. suspensa, sententia, nim. vt articuli in eo statu manerent, quo ante

collationem fuissent, Ministri in pace agerent docerentque suos sententias, scriptoque exhiberent per collationem proposita. Reliquam partem tantum turbæ circa Vorstij personam in Provincijs absumpserunt. Cumque exeunte, Ann. 1611. statuisset Ordines vt Collatores Hagenses, scripto statum controuersæ circa 5. articulos controuersos exhiberent, vnaque sua adderent Consilia pacis. Remonstrantes mutuam tolerantiam suggererunt. Gomaristæ vero iterum synodum (prædicatoriam) postularunt.

Speciosum quidem erat Gomaristarum Consilium, de Synodo, veruntamen prædicatorium, vt pote in quo, sub nomine honesto Synodi, conspiratio vnius factionis latere esset in aduersarios sententiam prædicatam. Itaque variè fuerunt Ordines affecti, audito vtriusque partis Consilio, adeo vt nihil statui posset. At peritacæ Ministri è factione Gomari non quiescebant, clamantes non solum 5. articulos in controuersiam vocari à parte Arminij, sed plures magni momenti, quo clamore obstrepero 3. Dec. commoti Ordines statuerunt, vt purissime doceretur in Scholis & Ecclesijs Euangelium nimirum 1. perfecta Christi satisfactio pro peccatis nostris 2. Iustificatio hominum coram Deo. 3. Fides saluifica 4. peccatum originale. 5. certitudo salutis. 6. Perfectio hominis in hac vita, omnia iuxta morem & traditionem in Reformatis passim Ecclesijs vsitatam habentibus. Sed id decretum emplastrum erat suppurationum vulnerum, partibus hinc & inde sem suam agentibus, & nihilominus decreto satisfaciendibus, maxime tamen Gomaristæ tumultuabantur, & in populo schisma erat & secessio, capitibus singulis, quam elegissent partem sequentibus. Quin etiam Alemariæ ad arma deuentum est, cum Gomaristæ id egissent, vt Magistratum annuo, qui æquus fuerat vtrique parti, succederet amplius fauens Gomaristis. quam molitionem, plebs Venatori Ministro Arminiano fauens, vindicauit. abditato eiusmodi Magistratu à Gomaristis subintroducto. atque ita Gomaristæ causam suam commendare dum conantur, deteriorem effecerunt, exilio consecuto. Alemariæ exemplum fecerunt est Roterodanum & c. At Amstelodami alijsque locis plurimis Gomaristæ Arminianos pepulerunt. Magistratus vero Gomaristas cernens treulentius agere, non paucis locis seueris edictis eos, vt turbatores compescuit, quod illi Arminianorum Machinatione fieri interpretari, multo

multo magis furebant. Inter hos tumultus demum alter princeps factionis Gomarus obiit Ann. 1612. ex hac vita, in cuius locum euectus est ad Leiden- sem Cathedrali Doctoralem Simon Episcopus Remonstrans, nuper Amstelodamæ pulsus ab ad- versa factione; Hinc iterum commotio inter Go- maristas consecuta est, peruenerat iam Schisma hoc in Ultraiectinam provinciam, & occuparat, Geldriam item ac Transfulaniam, & quidem in Ultraiectina Prou. ab Arminianorū parte circa Au- gustum mensis prævalente *Formula Regiminis Ec- clesiastici* ex mente Vtenbogardi Hagtensis Mi- nistri concepta est, cuius 4. & 5. Articulis cap. 2. videbant *Tolerantiam sententiarum de s. controversis articulis*, ut in Hollandia tolerarentur. Et simi- lia Neomagi, Bomelæ, Tielæ, Dauentriæ, Cam- pis, aliisque locis gerebantur, rationabilem Armi- nij doctrinam ut quæ Homines Fatis inuitabili- bus liberaret, populo ac Ministris libenter accep- tantibus, idcirco Gomaristarum factio rursus communiæ Consilij ex singulis Provinciis duos ablegat ad Generales ordines Deputatos, so- la fere Ultraiectina cessante Provincia, qui ordi- nes informarunt, & rogarunt, ut Synodi conuo- cationem diutius iam differre cessarent. Sed cum Ultraiectinæ Provinciæ deputati abessent, & Hol- landiæ ac VVest-Frisiæ deputati dicerent, se non satis liqui dis mandatis à suis Delegantibus esse in- structos quo ad Synodum, postulatam irritum ce- uasit. Legebantur tunc passim libelli ab utraque parte dissidentium editi. *Campana incendiaria; pressior Declaratio. Via director, & Mercurius*, ali- que, quibus partes aduersas eleuabant & deprime- bant ex animi sui sensu & arbitrio, ita ut compita, vici & domus perstreperent disputantium turbis, tanquam tubis & tympanis in bello. Cumque nul- lum malo huic finem repetirent Gomaristæ, tim- mētes ne plausibilitate doctrinæ aduersariæ oppri- merentur, post ordines toties tentatos, Consilio inito Guilhelmo Ludouicum Nassouium Frisiæ gubernatorem indaxerunt seu prece seu precio seu utrisque machinis, ut is Vtenbogardum Ar- minianum & Hommii Gomaristam, tanquam Principes factionum suarum accersitos induce- ret, ut ipsi met amice ac fraternè inter se despice- rent, an non via aliqua honesta componendi dissi- dij appareret?

Ad hæc Hommii fertur respondisse, si Remon- strantes in solis s. articulis hæc uis controversis uellent

stipere, nec ad aliud dogma Ecclesiarum Belgicarum con- uellendum se extenderent, facile dissidium Tolerantia mutua posse componi; Vtenbogardus rogatus quid de hoc ipso Consilio sentiret, respondit, se arbitra- ri alios articulos nullos à Remonstrantibus impeti. Ita- que hi Duum-viri assumptis tribus pro singulis factionibus personis moderatis, qui de hac pacis via transigerent amplius consularunt; quod con- silium Ann. 1613. 21. Ian. Ordines Collaudarunt. Ergo 27. Febr. Delphis Octo-viri adsūt, ubi *Mutua Tolerantia* sententiarum, quo ad 5. articulos tentata est: & Arminiani quidem confestim in eam con- sensere, Gomaristæ vero, primo de solis s. articulis tolerandis cautionem postebant, deinde ipsam Toleran- tiam mutua circumscribi certis terminis iubebant, ita demum se consensuros in eandem. Condiciones au- tem erant hæc, ut sex capita Doctrina ab ordinibus Ann. 1611. 3. Dec. paulo ante memorata, purissime iuxta Euangelium per omnes Ecclesias Belgij iussa præ- dicari, Remonstrantes iuxta Confessionem Belgicam, & Catechismum Palatinam suamque Theses expressam exegerim, recipere se docturos, & contrariam eius sen- tentiam, quæ ex quibusdam Anti-thesibus Arminij Vorstij Bertij & Venatoris &c. proposita esset, a quo reijcerent ac damnarent. Has condiciones, cum non aliud agerent, quam ut Arminiani suos quin- que articulos tacite damnarent, & Mutuæ Tolerantia nomine à Gomaristis in seruitutem con- scientiæ concederent, Arminiani admittere sane non debuerunt, nec illos, ut admitterent postulare decebat. Cesserunt tamen pacis gratia Arminiani in cantillo, ne præfractè responderent, sed se cum reliquis Remonstrantibus agere uelle ea de re as- seruerunt. Ita Hommii & Vtenbogardus euo- cati ad Ordines, eisdem Delphis acta reulerunt, Hommii dicente: quod spes pacis affulgeret, si Remonstrantes suam circa 5. articulos sententiam decla- rarent, quasi Gomaristæ tot Theses, tot libris, tot collationibus expressam, mentem Arminiano- rum nondum perspexissent. Idcirco facile ordi- nes insidias Gomaristarum odorati Vtenbogar- dum, se orsim audiendum censuerunt, qui Goma- ristam in h. itose agere, & Inquisitionem Nouam sibi assu- mere est conquisitus, ut ipsi ordines coram audissent ex Festo Homio. Quæ propter Ordines Gomaristis e- dixerunt; ut à postulanda huiusmodi declaratione desisterent, & tergiversationibus pacem aduenientem ul- tro, ne impedirent. Gomaristis autem ad huc perui- caciter

exciter apud ordines exhibentibus Theses illas, in quas Arminianos consentire, & Antitheses quas ab Arminianis vellent damnari, Ordines seuerè interdixerunt, ne aut typis aut manu expressorum, scriptum hoc cuiquam mortalium communicaretur. Et quia apud ordines quidam ab Ecclesijs aut synodo Deputatorum titulo ac officio fugebantur, ijque remoram paci iniicere conabantur, cetero Arminianis essent suspecti, & titulo & officio illo abstinere iussi sunt. Tantum valuit Arminianorum æquitas & causa, quamdiu per Iudices incorruptos & nullarum partium fuit tractata, visa est tunc ad apicem pervenisse Arminiana res cum hæc gerantur, nam ex hoc tempore obstinatione Gomaristarum, prætextu Declarationis istius vixit expetitæ & non impetratæ res Arminianorum reio ferti specioso titulo caperunt, & continuè, etiam in synodo ipsa, tergiversationis quo ad Declarationem suæ sententiæ criminatorem passi sunt, imo quasi Romanam Catholicam religionem sub articulis reducere conarentur, invidiose apud Perfectos Calvinistas, traducebantur. Quæ suspicio & criminatio multum Gomaristas, imo pene sola adiuvit, & præsentissimo exitij periculo exemit, Arminianos vero involuit vt sequens historia pandet.

Erat eo tempore in authoritate apud Angliæ Regem Iacobum I. Hugo Grotius vir eruditus, is cognita causa controversiarum, sive sponte suâ sive ab alijs, persuasus, ad Regem illum tanquam suorum Regnorum (vti volebat) supremum caput Ecclesiasticum & vicinarum Ecclesiarum oraculum seu proëpiscopum, vna cum Informatione de sententiâ Arminianorum & Gomaristarum scripsit literas suasque Regi, vt is se pacis arbitrium aut sua fore in *Tolerantia mutua* indicenda exhiberet apud Hollandos, præsertim cum aliter componi disidiû non posset, Rex negotium commendatum auidè suscepit, suasit, & Ordinibus scripsit.

Illi vero inter se discrepabant æque ac ipsi Ministri, de quibus componendis agebatur, Prævaluerunt tamen rationes eorum qui *Tolerantiam sciendam esse* censuerunt, atque ita demum in Hollandiæ ac West-Frisiæ urbibus A. 1614. 25. Iulij sancitum *Decretum Tolerantia mutua* est promulgatum, additis in rem quibusdam Scripturæ Patrumque sententijs, quas Gomaristæ confestim arrodere caperunt, atque per eandem ipsum Decretum, aiebant enim *Faussum Regiensem Episcopum inter alios citatum semipelagianum fuisse*, quo crimine etiam Ar-

minianos onerabant. Ea igitur ratione *Decretum* paci conciliandæ vel stabilindæ destinatum novam belli materiam suppeditavit, Triglandio Amstelodamensi, ex Gomari factione, Ministro, vt *Decretum* typis oppugnaret, Vrenbogardo contra vt adversus Triglandium defenderet, quem rursus Triglandius egregius Calvinii, Beza, Zanchijque & similium Gomaristarum hyperaspistes, refutavit. Cum igitur *Decreti* vis infirmari videretur A. 1615. Septembri & Octobri mense laboratum est, vt quamplurimi sua ei nomina subscriberent, quod pars præstitit, pars autem alia zelosior refugit, vt igitur etiam hi aliqua authoritate ad subscribendum inducerentur, 21. Dec. ad singulas classes *Decretum de Tolerantia mutua* transmissum est, & vt subscriberent Ministri fuit mandatum, adiecto alio *Decreto* quo permittebatur, vt in *Ministrorum* vocatione, item *seniorum* electione eo liceret *vti* ordine, qui A. 1591. constitutus fuerat, sed quibusdam *recusantibus* parum acceptatus quod Ministri imperium Ecclesiasticum civili Magistratui extortum inique, nolent ad eundem vel in parte reuolui, vt pote *Scorpionum Apocalypsicorum* è numero *habentium coronas aureas super capita sua*. Erat quippe illo *Decreto* sancitum vt electio prædictorum fieret per 4. è Magistratu civili, & 4. de presbyterio personas.

Hæc decreta iterum perplexos reddiderunt Gomaristicam manum, quæ tot à Deo sollicitata ad sanam mentem medijs ijsiq; urgentibus, satis ostendit ipso facto quod ore negabant se *Dei gratia posse resistere & acquiescere*; etiam sibi, in tot blasphemis sententijs contra Deum, gratiam abundè ministrari &c. sed libertate arbitrij, odio in partem aduersam, *inflammati à gehenna rota*, Deputatos ex singulis fere, in quibus adhuc dominabantur, classibus, ad Ordines ablegarunt, vt gravamina Deputantium, circa huiusmodi *Decreta*, scripto comprehensa publicè in Haga Comitibus exponerent, atque eorundem Introductionem deprecando omnino recusarent. Invenere tamen ante propositionem, cuius causa venerant, effugium quo Classes yti possent ad declinandum onus transmissorum *Decretorum*; nempe quod diceretur, illa nondum plena solennique omnium Ordinum approbatione esse approbata, & ideo vim Legum minime obtinere. Latum inventum. Interea tamen contra *Decreta* aliquot locis tumultuatum est à Ministris Gomari, imprimis Harlemi, quibus locis ad communionis separationem peracenerunt Factionis. volebant

Ecc

caim

enim Ministri in consortium vocandorum Ministrorum ac Presbyterorum admittere Magistratum civilem, & qui ipsimet non aliunde in Hollandia à nullo alio nisi civili Magistratu, & quidem per Rebellionem excitato, erant admissi, nunc ingrati suos in creatores & patres ea potestate excludebant. Ita ut iam tum Apollonianum schisma, de quo seq. libro agitur, natum serperet. Ego igitur modo Hollandia in exactum ac patens schisma abiit, conventibus contra conventus celebrandis diffusa. Exemplo sit Haga Comitum. Cum iste Gomarista Henricus Rosæus, quod Decretis illis, prætextu conscientie, obtemperare recusaret, suspensus esset à munere, Ministerij, & adherentes deinceps in pago Risvicensi vicinorum, mox iterum in separato templo Haga religionis suæ exercitium per commodato acceptos Ministros usurparunt, autoritate quorundam inter Ordines, in quibus erat etiam Mauritius Princeps Arausicanus & Comes Guilielmus Ludovicus Nassouius, qui incertum quibus causis moti, sine arbitrij libertate usi, & uti Mauritius assensu est utilitatis intuitu à Remonstrantibus declinarunt, & pondus animi quoque Gomaristis addiderunt. At è Remonstrantium parte stabant alij, in primis Advocatus Hollandiæ, qui partem eam sæpe fideliter adiuvit, effecitque, ut punitis ob Decreta non recepta, cum appellarent supremam curiam, curiæ protectio negaretur.

Annus inter hæc agebatur 1616, cum ad Amstelodamense præpotens emporium Hollandiæ, Decretis illis obnoxium, mense Aprili missus est Hugo Grotius cum quibusdam qui sua eloquentia senatum induceret ad Decretorum dictorum receptionem. Is audito Grotio, quod ad Decreta illa suam non accessisset suffragium offensus, respondit se in sua *quinguenaria* (grandis scilicet ætatis, et quam multi in Senatu præsentibus antecellebant) religione velle persistere, nec Actis ab Anno 1611. usque ad huius anni 18. Martij assentiri, donec legitime Synodi convocacione controuersia Religionis componerentur. Fuit hoc alterum grande pondus, quo Gomaristarum factio inualuit. Succedente deinde Anno 1617. Arminiani *Secundam Remonstrantiam* Ordinibus obtrulerunt, in qua suam causam è criminationibus Gomaristarum eximebant, aduersarios Fatalismi & aliorum criminum reos agebant, mense Martio Gomarista autem quæ sitis extra Belgium prope & procul suffragijs & auxilijs, per suos in

Fatalismo sodales Ministros effecerunt etiam hoc ut Iacobus Britanniarum Rex, 20. Martij datis literis Ordines hortaretur, ut demum positus inter se discordibus affectibus partium turbacioni Ecclesiarum remedium afferre mutarent, præsertim instanti magno illo syncerissimo, & mysterio quod in Germanico Imperio tunc moliebatur Calvinismus, qui & Imperium illud penitus diripere & sibi veodicare iam constituerat & eic. Ita primum à Corona & Regno Bohemiæ & Hungariæ Austriaca Domo steriora erat attenturus, si fortuna faueret. Horum pars magna erant & ipse Britannus & inter status Hollandiæ non pauci, qui Consilij, directione, & ope Magnum illud miraculum erant patraturi, quo *Papismus ex toto orbis terrarum erat profugandus, omnesque Monachi & Ecclesiastici maxime autem Iesuita Bohemorum rusticorum Hussitici, tribulis (ita enim sculptura arca & typo ipsi expresserunt Calvinista) in infernalem orbem & latebras æternas, erant compellendi, Imperator vero Romanus penitus, sub aquila specie explandus atque ad hospitium creuisiarum, sub panis & perna signo ablegandus in exilium.* Eorum statu Regis Iacobi auctoritati accessit Mauritij principis, (qui etiam ipse Consiliorum in Germania erat director) voluntas, quæ utpote potentis Gubernatoris exercituum, erat gravis. Vtriusque Zealandorum accessit Oratio & Legati ad idem Continentes, ut nimirum Nationalis Synodus cogretur, *qua uti Ordinario medio per Spiritum Sanctum proposito, (ita enim carrant Gomarista ipsimet, quod notare poterit Catholicus) via tandem ad pacem Religionis sternatur, non solum Ecclesijs, sed multo magis civili statui profuturam, ob eas quas memoravi causas.* Dum tractatur, disceptatur de talis Synodi, vel componendæ litis per aliam viam negotio, rumor inceebuit, Synodum eiusmodi (utpote Dictaturam Pontificiam vel Conciliorum iam pridem damnatorum auctoritatem restituendo) à Libertate Provinciarum multum detrahuram, & Ministris verbi septem daturam, cum unaquaque provincia habeat ius supremum de Religione statuendi, prout ipsi visum esset. Indignum esse hanc libertatem alijs provincijs subiugari, imo armis se præcipiatur eam esse defendendam. Hinc factum est, ut nonnullarum Civitatum Rectores, decreverint circa 4. Augusti conspirando milites conturbare qui nec Ordioibus, nec Mauritio, sed sibi solum, essent obstructi iuramento, & his libertatem suam esse tutandam. Factum id Ultrajecti, Leidz, Harlemi.

mi, & alijs locis compluribus, ita ut Ordines & Mauritium ea res sollicitos, teneret, qui omni ope adhi sunt, ne quid Resp. detrimenti caperet, in tam propinquis Imperij Germanici turbis dirigendis occupanda. Adiuvit Ordines Dudleius Carletonus Legatus Britanniarum Regis, cuius orationem 6. Octobris habitam nacti Arminiani, quod Gomarum redivivum spiraret, Libello edito refutasse narratur. Generales vero Ordines ut famosum damnasse, etiam Joannes Casimirus Junius filius Francisci Junij refutandum assumpsisse traditur mense Decembri, & uti sibi persuadebat, exanimavit. Itaque tandem ad seq. Anni 1618. Cal. Maias Ordines Synodum Nationalem instituendam decernunt, simulque Leges constituunt, secundum quas, & convocatio fieret, & ipsa Synodus dirigeretur. Et quoniam Gomarista sibi solis diffidebant in Arminianorum congressu, ut eos multitudinem capitum in Synodo superarent, nec quenquam Remonstrantium in Confessum admitterent, vincerentque certissimo, ex vicinis Regnis ac Provinciis Theologos, suæ farinae & mentis elicerunt ad Nationalem Synodum, nempe Anglia, Scotia, Gallia, Germania, cumque quidam ridicule rogerent, ut eadem opera Oecumenicam Synodum seu Generalem indicerent, Responderunt id quod, inter omnia huius Synodi causa dicta, sapientissimum fuit, nimirum: INCERTISSIMUM ESSE AN ET QUANDO SYNODUS OECUMENICA CONVOCARI POSSIT (nempe a Calvinistis) HANC NATIONALI QUASI OECUMENICAM ET GENERALEM FORE; (addo forte & ultimam uti prima fuit, ea siquidem evenerunt, ut ipsomet & piguerit & pudberit esse vel hanc primam celebratam) CUM EX OMNIBUS FERÉ REFORMATIS ECCLESIS DEPUTATI SINT EIDEM INTERFUTURI. quæ verba ab ipsis Gomaristis typo edita, tanquam Monumentum æternum adversus se ipsos conscriptum, singulariter noto. Cum illis parenter & ingenuè negent se esse Catholicam Ecclesiam toto orbe terrarum diffusam secundum Scripturarum elogium de Christi Regno nimirum, ut patet ex Actis ipsiusmet Synodi. Universa Calvinianorum Ecclesia congregata in Spiritu Ursini & Gomari, complexa Belgium cõfœderatum, Angliam, Palatinatum, Hassiam, Helvetiam, Nassoviam, Genevam, Bremam & Embdam, dixitque sententiam, quam nec Helveti, nec Angli, nec Hassi, nec Palatini, nec Genevates per omnia amplectuntur.

V. Acta in Synodo Dordracena à die 13. Novẽb.

sessione 1. An. 1618. usque ad sessionem 145. die 9. Maij An. 1620. edita sunt Dordraci An. 1620 in folio magno 276. paginis, quibus altera pars Dogmatica subijcitur, complectens Iudicia Theologorum Provincialium super Quinque Controversis Remonstrantium Articulis & hæc paginis 319. absolvitur. Horum epitomen brevem do ex ipsis Remonstrantium & Gomaristarum Actis concinnatam, ab ipsis Remonstrantibus initio Actorum suorum in Prælatione præfixam, Hiscæ verbis:

IV. Synodus convocata est, in qua ipsi qui non tantum nobis nostrisque studijs in patria nostra directè atque ex professo semper adversari fuerant, sed tantum non inimici ac capitales hostes nostri utramque paginam fecerunt. Horum iudicijs vellemus, nollemus, stare aut cadere oportuit causam nostram. Ab his citati sumus, coram his iudicibus causam dicere iussi sumus: Et hi sunt illi qui nos pronuntiarunt, non reos tantum, sed etiam *convidios corrupta Religionis, scissa Ecclesia unitatis, gravissimorum scandalorum, & intolerandæ perniciæ adversus supremi Magistratus publicata in Synodo decreta & adversus ipsam* (eniceur Theologorum) *Venerandam Synodum*. Hi sunt illi qui à Rectoribus novis auxilia implorant *ut turbulentes & inquietos spiritus* (quos videlicet ipsi designantur sunt) *compeſcant, & Synodica decreta auctoritatis suæ calculo adiecto stabiliant & immota ac perpetua reddant*. Et ecce successum. Non multo post, Remonstrantes citati aut silere iubentur veluti muti canes, aut exire patriam cum vxoribus liberisque. Ceteri ferme ducenti ad eorum exemplum æterno exilio mulctantur, aut prodigioso silentio in libera patria adstringuntur, & ne quid odio deſit publicantur edicta, ne quis eis vel terentium suppeditet, quo vitam miseram in exilio tollerent, inediaque molestiam & mendicitatis infamiam evadant, quingenti florent in singulorum Remonstrantium Ministrorum capita statuantur, sub ætæni carceris pœna, redire in patriam vetantur, aliæque Albanæ scuitiz damnata, exempla in usum reuocantur.

Hæc ratione actum nobiscum est, Christiane Lector, & causa nostra inaudita, indefensa, damnata est ab adversarijs nostris, quodque dignum admiratione est, eorum criminum, quorum ipsi sibi non possunt non esse conscij, non tantum *rei* sed & *conuicti* pronunciamur: Quis credat utique si reos tantum nos dixisset Synodus, speciem aliquam habuisse

Ecc 2

ſep

Et oratio iudicium. n. suum dixit. Synodus videri potuisset. At conuictos nos fuisse quo colore, qua specie, qua verisimilitudine dicitur? certe non alia quam qua olim Nero Imperator Christianos *generis humani hostes conuictos* pronuntiavit; etenim ne pugnatum quidem aut in arenam descensum, aut ad manus vnam ventram fuit. Quippe a collatione usque adeo abhorruit semper Synodus, ut ne vocem quidem ipsam in primo nostro adiectione sustineret, sed eius speciem omne protinus præciderit. Quoties optauimus, rogauimus, orauimus, obsecrauimus ut iusta aliqua Collatio spectante & audiente Federato Belgio toto institueretur? quam enim sepe numero petiimus utrumne in tanta doctorum hominum conuicia quisquam esset, qui errorem nobis nostrum ostenderet & erroris nos si posset conuinceret? At semper repulsam passus sumus, ad iudicandum quippe non ad disputandum se conuenisse aiebat Synodus. Et hæc cum palam publice que gesta sunt, conuictos tamen nos pronuntiare Synodus ausa fuit: itane ergo sine sole, sine puluere, sine conuictu victoria reposita est, & nos, quorum animis nunquam vlla argumentorum machina, vlli rationum ardetes ad moti sunt, sed qui solo tantum Authoritatis bruto fulmine percussi fuimus, etiam cum multante conscientias rationibus optimis munias obtenderemus, & ut illis satisfieri posset humiliter peteremus, nihilominus conuicti sumus? De defecto si aduersarum audire nolle, est eum vincere, si se vitro submitti mus & victi sumus, si conuictentiam aduersarij reluctantem sola auctoritate premere atque virgere est eodem conuincere, manus damus, & quia ita placet Synodo, conuicti sumus.

Quinimo, habet etiam quo suam siue supinam in concordiam, siue stupidam credulitatem regat Petrus Molinæus cum in præfatione libri sui, quem Ananiam Arminianismi inscribit, nos non rationibus non argumentis (id est, colorem habuisset) sed solo aspectu Veneranda Synodi (qua nullam aliam a multis retro sæculis, nec celebriorem nec sanctiorem nec Ecclesia viliorem fuisse, nimirum turpi & mercatorum oratione adiecit) sic perturbatos fuisse scribere non dubitat, ut cum ante Synodum gestiremus in pugnam & certamen anida poscere videremur, conuersariis ceperimus *quædam lucem quo odisse & moras neclere, & quidem percussis sine metu sine conscientia*. Habet inquam quo pudendam hanc & hyperbolicam calūniam aliquatenus obtegar; Alioquin certe indig-

num nomine atque famâ suâ fecit, vir alioquin non ineruditus nec incelebris quod limen libri sui prætexuerit tam a vero aliena præfatione, tanquam si in Epicuri aliquo intermundio aut ignota regione per somnum sibi narrati audiuisset ea, quæ in Belgio & in Synodo gesta sunt. Equidem nisi leuiter fidem abhibere maluisset, quam molesta veritatis disquisitione se fatigare, fieri vix potuisset, ut vir prudens in vicina Gallia tam turpet & scædum errorem errasset. Quamquam si omnino certam detrectassemus moras nexuissimus, quid in eo reprehensione dignum fuisset? An aduersam partem iudicem non agnosceret, ab aduersa parte leges loquendi & silenti accipere nolle cum manifesto detrimento bonæ causæ & veritatis diuinæ tergiversari est & *quædam*? Ergone Arhanasium qui nunquam non geltebat in pugnam contra Arianos, & certamen aude semper poscebat, cum Tyri in concilio Arianos aduersarios suos rerum potiri videret & subito inde aufugeret, solo aspectu venerandæ Synodi perturbatum fuisse diceret Molinæus & *quædam* cepisse? Et Paulinum Episcopum Treuirensis tergiversatum: cum Auxentium Episcopum, & socios eius sinistra quædam contra se moliri intelligens subito Mediolano ex Concilio discederet? Et Cyrillum, Hilarium, Chrysostrum, Nazianzenum aliosque moras neclere voluisse eoque quod ad Concilium vocari venire recusarent? Quis credat Molinæum, cui calamus, & lingua in conuictionibus in libris & nusquam non præriunt ac gestiunt ad pugnam contra Pontificios, tam erecti tam constantis animi futurum, ut certamen declinaturus non sit, si Pontificios iudices agnosceret & ex ipsorum arbitrio causam suam agere iuberetur, etiam si sale & felle redudat, quibus conspuere aduersarios qualibet occasione ipsi non foret difficile?

1. Sed misso Molinæo, quorum, amabo, criminum rei & conuicti dicimus? Primum *Corrupta Religio*, ait Synodus: itane mihi scior? An Religionem corumpunt ij, qui ferreas & fatales Parcarum tabulas expunctas cupiunt ex Ecclesia, in qua libera Religio locum habet? qui affirmant Deum fideles solos in vera fide perseverantes: aut morientes ad salutem elegisse, infideles vero solos reprobasse, pro omnibus Christum mortuum, omnibus vocatis sufficientem gratiam dari ad erendum, fidelibus vero etiam singulare Spiritus S. robur subministrari, ut ad finem usque contra omnes tentationes in fide perseverare possint: sed tamen, fieri nihilominus

minus posse concedunt, ut vocati diuinæ vocationi moiem gerere præfracte nolior, & fideles à gratia & salute æterna propria sua & vincibili culpa excidant? Ergone corculum, medulla, vita & anima Religionis est Fatum, tam durum tam horrendum tam ab omni recta ratione alienum, quo statuitur absque propria & vincibili contumaciæ intuitu maximam generis humani partem à Deo reprobam esse ad æternum & lamentabile exitium, ceteros vero sine fidei aut obedientiæ propriæ respectu electos esse ad gloriam immortalem? Hos perire non posse vili peccatis? Illos saluari non posse? Neutros plus boni facere aut mali omittere posse quam faciunt aut omitunt? Illos non posse credere cum vocantur. Hos non posse non credere? Bone Deus! quo non recidant mortales cum vitam & animam Religionis in eo collocant, quod Religionis omnis præsentissimum venenum est? Rectius multo indicat Sustonius, cum Tiberium Religionum negligentem fuisse ait, eo quod per suasionis plenus esse omnia futo agi. Etenim quis locus virtuti & vitio, obedientiæ & inobedienciæ, præmio & pœnæ? quæ vis monitionum, hortationum, promissionum, comminationum, obtestationum, querelarum, precum, votorum, desideriorum, gemituum? quæ necessitas, quæ utilitas laboris, curæ, studij, spei, merus, zeli aliorumque piorum conatum, vbi fatalis & incurabilis actionum & euentuum omnium necessitas æternæ legelancita dominatur atque obtinet? Sed quid mirum corruptæ Religionis nos accerfi ab istis Fatalitatis Manichæicæ adsertoribus, cum eiusdem criminis Nero olim strenuissimus Fati adsertor, Christianos homines sanctissimos in simulauerit? cui ob *provinciam à laconibus his qui novam humano generi superstitionem inuocabant* (quo nomine Christiani designabantur) purgatum monumentum in Hispania erectum fuit: ad curus forte exemplum Synodus hæc Dorstaceæ, quæ prima horrendam illam Fatalitatem solemni ter adiceret aulâ fuit, aureo suo nummo incribi iussit, *Religione adserta*.

Eiusdem commatis est, cum *scissa unitatis Ecclesiæ* rei ac conuicti dicuntur: Quomodo enim qui nec ipsi secessimus, nec secessionem fieri laudamus, nec factam probauimus, sed conata, unitatem, pacem, concordiam & tolerantiam mutuan, quamdiu causa cognita nondum erat, & spes correctionis apparebat, maioraque incommoda vitari poterant, vstrimus, inculcauimus, suauimus, colui-

mus, laudauimus, schismatis rei adeoque conuicti esse possumus? Equidem quod olim Elias Achabo dixisse legitur, idem & nobis hic dicere liceret. Non nos sumus qui Israel em turbauimus, sed tu O Synodus & qui tecum conspiratunt contra seruos Iehouæ: Vos enim ijsuistis, qui doctrinam nostram multo ante damnastis & intolerabilem iudicastis, qui reclamantibus nobis secessionem hic illie aut fecistis ipsi, aut silentio vestro approbastis. Adhuc que manu vestra signatis secessionem faciendam & unitatem Ecclesiæ scindendam esse iudicastis, aliaque eius generis plura coram Sole ipso fecistis: Fietine potuit, ut sine scrupulo ac morsâ esset conscientia vestra, cum litius criminis, reos ac conuictos nos pronunciareretis & manu vestra signaretis?

Sed & quo iure ac merito rei agimur *grauissimum scandalorum*? Etenim à scandalis vsque adeo abhorremus, ut si vel imprudentes cuiquam vllum ante hæc dederimus, scandalum non dubitemus etiam num rogare atque obsecrare, ut illud nobis propter D. Iesum condonetur, quippe qui nouimus quam leuiter sententiam in eos ferat humani generis Seruator, qui minimò alicui fideli offendiculum dederint. At si qui scandalum ex bene factis nostris acceperint vitio suo, eam culpam præstare nec cupimus nec debemus. Etenim efficere ut, cum recte agamus, nemo malus offendatur, nec potestatis nec officij nostri est. Quod si vero à nobis scandala grauissima data sint, necessum est ut aut vitam, aut doctrinam, aut docendi modo ea data dicantur: vitam quod at tiner, eam laus tibi sit D. Iesu, inculpatam viximus; Doctrinam proposuimus, quam in conscientia verbo Dei consentaneam & rationibus optimis nixam, & ad pietatem serio colendam summe vtilem ac tantum non necessariam duximus. Modum vero in docendo eum seruauimus, ut neminem læserimus, nemini eo quod dissentiret à nobis, molestram faces suerimus, nulli a gre fecerimus, abstinentes à personis rem ipsam tantum cum mutua tolerantia oblatione semper tractauerimus nisi postquam necessitas nobis ab importunis aduersarijs imposita est auctores ipsos auctorumque nomina & scripta in lucem profertendi: qua tamen in re tantum abest, ut peccatum à nobis sit contra auctores illos & scandalum alicui iure datum, ut contra potius ex mente scopo & voto auctorum ipsorum, notum fecerimus id, quod illi notum esse & perspectissimum omnibus, librorum suorum publicatione, voluerunt. Et quousquisq; tandem of-

sensus fuit, qui modo veritati clara paratus fuit cedere & nec seruiliter mancipatus fuit sententia suae nec arctioris aut castigatioris vitae legem sibi dari ægretulit? Quot hominum millia imo myriades reperitur, quæ scandalum illud diuinissimæ Religionis Iesu Christi, Stoicum inquam illud aut Manichaicum Fatum Religioni omni inimicum, animose impugnatum & tantum non iniunctis argumentis labefactatum & conuulsum gaudent, qui veritatem & vim pietatis orbi nostro restitutam sibi gratulantur, & Deo perpetim pro tam singulari beneficio gratias agunt?

4. Vltimum crimen & omnium teterrimum est, *Intoleranda peruicacia*, sed quod facilius intreatur, quam probatur, & is qui Christiano genio ducitur, Deo potius soli *x. p. d. i. o. v. v. s. y. e. i. u. s.* eius iudicium relinquat, quam sibi confidenter arrogat, imprimis in negotio Religionis, cum conscientia, cuius reuerentia maxima est forum agitur: charitatis est, non posse peruicacia culpam dare ei, qui conscientiam rationibus suis mutam nudæ authoritati obtemperat: Prudentia est, non velle crimen intendere quod probari non potest, quodque eodem iure contra intendente regerere licet. Sed contra quos crimen peruicacia commissum esse dicit Synodus? Contra Delegatesne? Atqui decretis eorum lubentes volentesque semper paruimus, nisi cum superior iudex aut conscientia verarent: Conscientiam tamen nunquam nisi rationibus optimis instructam ac suffultam reuenter obtendimus: Authoritati soli conscientiam cedere nec posse nec debere constanter adseruimus: Lex n. non sibi soli conscientiam suam æquitas debet, sed ijs etiam à quibus obsequium expectat, vti Tertullianus inquit. Contra Synodum vero eorum peruicacia, nedum intoleranda locum habere potuit? Synodus enim vti potestatem & authoritatem in aduersam partem inepte & non nisi superbe sibi arrogat, ita parum Christiane, atque immerito, peruicaciae crimen impingit ijs, qui conscientiam, licet forte etiam onerant prætexunt & scrupulum quem sentire se affirmant, eximi sibi petunt priusquam obediant. Erudiri oportet eos, qui erudiri cupiunt & quos conscientia suæ rationem habere nulla verisimili ratione negari potest, priusquam authoritatis contemptæ rei agi possunt. At conscientiam obtendentes rationibus multis nixam erudire nolle, & nihilominus peruicacia arguere, eorum est qui dominatum in conscientias aff. dant & spiritu Antichristi ducuntur.

Ex hisce luculenter apparet, eadem profus ratione nobiscum egisse Synodum Dordracenam, qua præcedentibus sæculis agere solebant ijs qui aduersarios suos oppressos cupiebant, & qualia fere soleant esse iudicia quæ pars aduersa format, vbi tribunal nata est, ex quo sententiam de aduersario dicat. Suspecta merito videri debent omnia ista, siue testimonia, siue acta siue iudicia, quæ aduersarij ferunt aut commemorant. Fieri. n. vix potest, vt non ex affectu illo ex quo proficiscuntur vitium trahant. Quare non est quod nos etiam ex Synodi huius iudicio æstimes, Christiane, Lector: Sed si nos propius nosse vis nosmet ipsos audi.

Vidisti sinceram relationem Synodi Dordracenæ, quam si utriusque partis Actorum cõtuleris & Tomos fere xxx. alios inter dissidentes editos cõtuleris, sinceram deprehendes, nunc obiter quæ seruita sint Synodum facile perspicies, nempe oppressos esse Arminianos non vi doctrinæ sed conspiratione potentia, fecitque Synodus illa Arminianis, quod falso de Synodis Catholicis hæretici solent queri. Videant Acta Tridentini Concilij, quanta securitate, quanta humanitate, citavit protestantes, expectavit morantes?

V. Quæ Synodum Dordracenam secuta sint in ipsa Hollandia ex parte Gomartistarum facile perspicies Lector. nam, vt Philistæi Sampson captus & in molam tetrufo, biberunt super Arminianis vinum in iucunditate animæ suæ, & quæ victores captis hostiura castris facere consueuerunt, à Gomartistis minime defuerunt. At ex altera parte Arminianorum iniquè oppressorum, quis fuerit sensus & que Lector peruidebit, si æstimare nouerit, quis soleat esse sensus eorum, qui à Iudicibus non competentibus, neglecta iuris forma oppressi sunt. Cælum quidem miseri illi & terram inelamabant, sed cælum eis desuper erat abneum & terra ferrea, quoniam, etsi non tam prodigiosè vt Iudices & oppressores eorum offenderunt cæli & terræ Dominum, offenderant tamen in alijs multis abominationibus Caluini & Lucheri, & fecerant sibi ex illorum instituto vitulos aut eos, derelicta via patrum suorum. Ex hac ipsa tamen oppressione, Calvinianorum à Calvinianis, Remonstrantium à Contraremonstrantibus Arminianorum à Gomartistis permixta, Dei iusto iudicio magnum bonum Ecclesiæ Catholicæ est enatum, siquidem vnus oppressorum Bernardus Duinglo, offensus iniquitate Gomartistarum, collegit barbara, crudelia. Ne-

roniana & Iuliana facta & consilia Gomaristarum, quæ vel in Belgio, vel vllibi patrata compererat, eaque typis mandauit, ex quibus multa de Genio Calvinismi innotuerunt, quæ etiamnum Catholicis sunt adiumento, tum ad canendum, tum refellendum versus ac calumnias Calvinisequarum. Inter quæ etiam est, cruentissimum Consilium Prædicantis Gogienfis in Cluiua & facinus, qui & ipse erat de secta Gomaristarum, & Sanatum Catholicum vna cum consule & multis per Cluiam Catholicis, falsis à se confectis literis & manu Textoris Gochienfis descriptis, conatus est præcipitare in supplicium infame, nisi Deus

abominandam Traditionem, in oculis Calvinistarum, producto ipsius Prædicantis autographo è stamenti lecti, (vb id Textor abscondit) conuictam dedisset, perpetuam infamiam Ministerij, quam Magistratum Calvinianorum, qui tam patenter deprehensam Proditionem, nunquam punierunt, sed, verbi Ministerium ad aliam Cathedram promouerunt, miserum textorem qui instrumentum duntaxat fuerat nequam ministri, perpetuo carceri addixerunt. Videri potest ea Historia prolixè descripta in Schola Iesuitica P. loci Kedd aduersus Hulsium Gomaristam VVe-
saliensem, Colonia typis impressa.

